İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2020, 9 (3): 2369/2385

Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin Sosyo-Demografik Yapısı (1843 Tarihli Ağlasun Örneği)

Demography And Social Structure Of The Sarikeçili Tribe Nomads (1843 Dated Ağlasun Case)

Kazım KARTAL

Dr. Öğretim Görevlisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniv. Ağlasun MYO.
Lecturer, Burdur Mehmet Akif Ersoy Univ. Ağlasun Vocational School
Kartalkazim44@gmail.com
0000-0001-5550-6808

Mustafa Ali UYSAL

Dr. Öğretim Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Asst.Prof., Burdur Mehmet Akif Ersoy University
mauysal@mehmetakif.edu.tr
0000-0002-7369-7385

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	**:** Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	**:** 14.03.2020
Kabul Tarihi / Accepted	**:** 01.09.2020
Yayın Tarihi / Published	**:** 30.09.2020
Yayın Sezonu	**:** Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	**:** July-August-September

Atıf/Cite as: Kartal, K , Uysal, M . (2020). Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin Sosyo-Demografik Yapısı (1843 Tarihli Ağlasun Örneği) . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (3) , 2369-2385 . Retrieved from http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/56503/703837

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. http://www.itobiad.com/

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin Sosyo-Demografik Yapısı (1843 Tarihli Ağlasun Örneği)

Öz

Osmanlı toplum yapısının büyük bir bölümü yerleşik yaşam biçimi sürmekte idi. Bunlar şehirler, kasabalar ve köylerde hayatlarını sürdürmekteydi. Osmanlı toplumunun diğer bir kesiminin ise konar-göçer bir yaşam biçimi olup, iktisadi olarak hayvancılıkla geçimlerini sürdürmeleri nedeniyle yaylak-kışlak bir yaşam tarzına sahiplerdi. Yörük kelimesi "yörümek" fiilinden gelmektedir. Sözlükte "göçebe, göçer" anlamında kullanılmaktadır. Göçebe hayat tarzını benimseyen Yörükler, Türk boylarından oluşmaktaydı. Yörüklerde iktisadi ve sosyal hayat, göçebe yaşam ve hayvan yetiştiriciliğine dayanırdı. Coğrafi hareketlilik ve hayvancılık, Yörüklerin yaşamını etkileyen ve biçimlendiren iki önemli faktördür. Yaşam tarzları sebebiyle Yörükler yalnız göçer değil aynı zamanda mücadeleci bir özelliğe sahiptirler. Bu çalışmada, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi 3271 numaralı Konya eyaleti, Hamidili (Hass-ı Terkemiş) sancağı, Burdur (Terkemiş), Gölhisar(-ı Hamid), Tefenni, Kemer-i Hamid, Karaağaç-ı Gölhisar, Irla ve Yavice, Isparta, Ağlasun ve İncir, Gönen, Keçiborlu, Eğirdir, Ağros, Karaağaç-ı Yalvaç, Hoyran, Yalvaç kazası, Müslim defteri kaynak olarak kullanılıp Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin sosyal ve iktisadi özellikleri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ağlasun, Sarıkeçili, Yörük, Nüfus, Demoğrafi.

Demography and Social Structure of The Sarikeçili Tribe Nomads (1843 Dated Ağlasun Case)

Summary

A large part of the Ottoman social structure had sedentary lifestyle. They lived in cities, towns and villages. Another segment of the Ottoman society was a nomadic lifestyle and they had highland-winter life style since they made their living from animal husbandry. The word "nomad" comes from the verb "walking". It is used in the dictionary as, "nomad, migrant ". Nomads who adopted the nomadic lifestyle consisted of Turkish tribes. Economic and social life in nomads was based on nomadic life and animal husbandry. Geographical mobility and animal husbandry are two important factors affecting and shaping the life style of nomads. Because of their way

of life, nomads are not only nomadic but also a combatant. In this study, 3271 numbered Konya province, Hamidili (Hass-ı Terkemiş) banner, Burdur (Terkemiş), Gölhisar (-ı Hamid), Tefenni, Kemer-i Hamid, Karaağaç-ı Gölhisar, Irla and Yavice, Isparta, Ağlasun and İncir, Gönen, Keçiborlu, Eğirdir, Ağros, Karaağaç-ı Yalvaç, Hoyran, Yalvaç sub province, Muslim book (registration) were used as source from Prime Ministry Ottoman Archives and the social and economic characteristics of Sarıkeçili nomads were discussed.

Keywords: Ağlasun, Sarıkeçili, Nomad, Population, Demography.

Giriş

Yörük, yörümek fiilinden türemiştir. Anadolu'ya gelmiş, kendisine yurt yapan göçebe Oğuz Türkmenleri ifade etmektedir (Eröz 1991: 20). Yörükler, hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak geniş bozkırlarda konar-göçer hayatı benimsemişlerdir. Hayvanları ise genelde kasaplara satıp şehrin et ihtiyacının karşılanmasında yardımcı olmuşlardır. Verimli otlaklar bulabilmek için sürekli göç etmişler, anayurtları olan Orta Asya'dan farklı bölgelere dağılıp, bu göçler neticesinde farklı toplumlarla karşılıklı etkileşimler içine girmişlerdir. Bu etkileşimler sonucunda sosyal ve kültürel yapılarında bazı değişiklikler meydana gelmiştir (Sümer 2013: 570-573) .

Yörüklerin sosyal yapılarına, gelenek ve göreneklerine baktığımızda; töreye bağlı olan Yörüklerin gelenekçi bir yapıya sahip olduğunu görebiliriz. Genellikle kara çadırda[1] otururlar. Obaya gelen konuk ak çadırda ağırlanır. Yörüklerin gelenek ve göreneklerinin günümüze kadar devam etmesindeki önemli faktör, bu insanların grup dayanışması içerisinde olmasıdır (Türkdoğan 1995: 395). Bu durum, henüz yerleşik hayata geçmeyen konar-göçer ailelerde, uzun yıllar süre gelen gelenek ve göreneklerin devam etmesini sağlamıştır.

[1] Anadolu'da kullanım açısından yaygınlık gösteren kıl çadır siyah keçi kılından üretildiği için kara çadır ve kıl çadır, çul türü olarak dokunmasından dolayı da çul çadır olarak nitelendirilmiştir. On dokuzuncu yüzyılda Teke Yörüklerinin kullanmış olduğu kara çadır, tereke kayıtları içerisinde nitelik ve ebadına göre kıl çadır, kara çadır ve sitil, çadır takımı, yeni çadır takımı, büyük çadır, müstamel çadır, hurda çadır, köhne çadır ve sitil isimleri ile sıklıkla bahsedilmekte hatta her bir çadırın özelliğine ve ebadına göre fiyat farkları oluşmaktaydı. Çadırın eski veya hurda olması durumunda 20 kuruştan başlayan fiyatlar 60 kuruşa kadar yükselmekte iken, sağlam ve kullanışlı durumdaki bir çadırın ortalama fiyatı 100 kuruştur. Aynı zamanda çadır ile birlikte sitil ve diğer parçalardan oluşan çadır takımının fiyatı ise 150 kuruştan başlayıp 650 kuruşa çıkmaktaydı. On dokuzuncu yüzyıl içerisinde çadır ve sitil takımının sabit bir fiyatının olduğu söylenemez. Bkz: Mehmet Ak, *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2012, s. 85.

Yörüklerde yeme-içme şekline bakıldığında; yemek yeme şeklinde fazla değişiklik söz konusu olmamakla birlikte kullanılan kap-kacak, kaşık, tabak, çatal vb. mutfak malzemelerinin kalite bakımından önemli ölçüde değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Eski dönemlerde kullanılan ağaç kaşık yerine, günümüzde metal kaşık ve çatal kullanılmaya başlanılmıştır (Doğan ve Doğan 2006: 15-29). Günümüzde mutfakta kullanılmış olan eşyaların büyük oranda değişmesine rağmen Yörüklerin mutfakta kullanmış oldukları mutfak araç gereçlerinde fazla değişkenlik görülmemiştir. Hem çadırda hayatını idame eden göçer ailelerde hem de yerleşik hayata geçmiş olan göçer ailelerde yemeklerin yerde yenildiği görülmektedir. Yörüklerin önemli olarak görülen kayda değer bir özelliği de kendilerine ait yemek çeşitlerine sahip olmalarıdır. Genelde besleyicilik özelliği bulunan yemeklerin çoğunu doğal olan hayvansal ürünlerden yapmaktadırlar. Önemli gıda maddeleri tereyağı, ak katık, peynir, çökelek gibi sütten elde edilen gıdalardır (Doğan ve Doğan 2006: 15-29).

Göçer aşiretlerin önemli bir özelliği de, kendi öz kültürlerini korumuş olmalarıdır. İslamiyeti benimseyen Türk gruplarının sosyal ve hukuki kurumları aynen alıp benimsedikleri söylenemez. Eski düşünüş ve inançlarından, kültür ve ananelerden gelen kültürel birçok unsurları koruyup yeni bir sentez oluşturarak kendilerine ait yeni bir cemiyet teşekkül etmişlerdir. Böylece Alevi olsun, Sünni olsun Türkmen aşiretleri milli kültür ve kurumlarını korumayı bilmişlerdir (Eröz 1991: 27).

XI. asırdan itibaren kendilerini Türkmen olarak da gören Oğuzlar, Türkiye Türkleri ile İran, Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan Türklerinin ataları olarak bilinmektedir. Ancak, Sarıkeçililerin, Oğuz boylarından hangisine mensup olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sarıkeçili oymağı, Sarıkeçi, Sarıkeçili (Sarıkeçilü), Sarıkeçülülü adlarıyla da anılmaktadır. Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin yoğun yaşadığı çevreler Aydın, Konya, İçel, Ilgın, Akşehir ve Saruhan sancakları, Antalya, Isparta, Eğridir, Burdur, Dazkırı, Uluborlu, Honoz Kazaları ve Tavşanlı idi (C..ZB, 2428; Dulkadir 1993: 481) .

Sarıkeçili aşireti Yörükleri çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile bilinen bir aşirettir (Yalman 1977: 308 vd). Yörüklerin bir kolunu oluşturmaktadır. Anadolu'da ve Sarıkeçililerde süre gelen konar-göçer yaşam tarzının, tarihi köklerini Orta Asya Türk göçebeliğinden aldığı düşünülmektedir.

Bu sosyal ve kültürel etkilenmenin, incelememize konu olan Sarıkeçili aşireti Yörüklerinde de olduğu muhakkaktır. Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin, Toros eteklerinde birbirini tamamlayabilen iki seviyeli otlak üzerinde olan, basit dağlık alan göçerlerinden olduğu görülmektedir. Yazın kurak ve sıcak olan Akdeniz'in alçak dağlık bölümü kış aylarında ve kötü mevsim sebebiyle terkedilmek zorunda kalınan, daha bol bir bitki topluluğuna sahip, yüksek

dağlık bir bölümü yaz aylarında kullanılmaktadır. Bu durumda yıllık göç planı çok basittir. Kışlak ve yaylaktaki yerleşik iki dönem, sonbahar ve ilkbaharda iki göç hareketi ile zaman olarak ayrı, sahada birbirine bağlıdır (Bazın 1989: 323-350). Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin diğer göçebe aşiretler[2] gibi vergi vermemek için yer değiştirdiği, nüfusunu az gösterdiği veya hayvanlarını otlattıkları meraları az gösterdikleri arşiv belgelerine yansımıştır. Örneğin 1855 tarihli arşiv belgesinde Konya'daki Sarıkeçili ve Horzum aşiretlerinin rüsumat-ı otlak ve yaylak alanlarını mültezimlerden gizledikleri için mültezimler ile aralarında anlaşamadıkları görülmektedir (A.}M., 42).

Bu çalışmamızda 1843 tarihli nüfus defteri kaynak olarak kullanılıp Ağlasun kazasına iskân olunan Yörüklerin sayımı ve yerleşmiş oldukları köyler incelenecektir. Tutulan nüfus defterinde, iskânı yapılan Yörükler dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yörüklerin sosyal ve kültürel yaşamları hakkında bilgi verdikten sonra Ağlasun'a iskân[3] edilen Yörükler hakkında bilgi verilecektir.

1843 yılında Ağlasun Kazasının Tarihi ve Demografik Yapısı

Ağlasun, ismini 5 km kuzeyinde Akdağ'da bulunan Sagalassos antik Pisidya şehrinden almıştır (Burdur 1973 İl Yıllığı: 61; İlimiz Burdur 1985: 116). Lidya, Pers, Makedonyalı Büyük İskender, Selökid, Bergama, Roma, Bizans egemenlikleri altında yaşadıktan sonra XI. Yüzyılda Türklerin hâkimiyeti altına girmiştir. I. Murat döneminde ise Osmanlı devleti hâkimiyeti altına girmiştir (Uysal ve Kartal 2018: 33-34; Yurt Ansiklopedisi 1982: 1560; Karaca 2015: 919-950) .

Osmanlı egemenliğine geçtikten sonra Hamidili (Hamid sancağı) ismiyle idarî bir bölge haline gelip Anadolu beylerbeyliğine bağlanmıştır. XV. yüzyılın ikinci döneminde bu idarî bölgede İrle, Burdur, Uluborlu, Gönen, Isparta, Eğridir, Barla, Yalvaç kazaları ile Karaağaç, Keçiborlu, Gölhisar, Avşar, Anamas, Yıva, Agros, Kartas, Ağlasun, Arvalu-Kübyan ve Yalvaç Karaağacı adlı nahiyeler bulunmaktaydı (Kofoğlu 1997: 474).

Ağlasun, XV. yüzyıl sonlarında Hamid sancağına bağlı nahiye statüsünde bulunurken, XVI. yüzyıl boyunca genelde Hamid sancağına bağlı bir kaza durumundadır. 1478 tarihli Mufassal Defterde, 1545 tarihli Müsellem Defterinde, 1560 tarihli arşiv belgesinde (A.DVNSMHM.d., 1556:1) ve III.

[2] Örnek verecek olursak; 1820 tarihli belgede; Kütahya sancağında Danişmendli-yi Kebir Mukataası mülhakatından olan Karalı ve Sermayeli aşiretleri reayası ve Cadı karyesi ahalisinden olan Mir Ali Oğulları iskan edildikleri karyeden çıkarak Sarıkeçili cemaatine katılarak vergi vermekten kaçtıkları görülmektedir. Bkz: COA, *AE.SMHD.II.*, No:1536

[3] Merkezi hükümet Yörüklerin yerleşik hayata geçmesi için iskân politikasını uygulamış veya başkalarının malına zarar verdikleri Yörükleri cezalandırmayı da ihmal etmemiştir. Örneğin 1726 tarihli belgeye baktığımızda konar-göçer Yörükan taifesinin Hamid, Teke ve Akşehir'de hayvanlarıyla mezruatı telef ettiklerinden cemaatçe Kıbrıs'a sürgün edilmeleri için Kütahya, Aydın ve Teke mütesellimlerine emirname gönderdiği görülmektedir. Bkz: COA., İE.DH, 30/2709.

Mehmet dönemine ait Yaya Müsellem Mensuhat Defterinde Ağlasun, nahiye olarak geçmektedir. 1522 tarihli Mufassal Defterde, 1528 tarihli Tahrir Defterinde, 1568 tarihli Mufassal Defterde, 1570 (A.{DVNSMHM.d., 126: 1) ve 1577 tarihli belgelerde (A.DVNSMHM.d, 61), 1586 tarihli Müselleman-ı Mensuhat Defterinde ve II. Selim dönemine ait Evkaf Defterinde ise, Ağlasun kazası olarak kaydedilmiştir (Sarı 2008: 154-156).

Kâtip Çelebi'nin "Kitâb-ı Cihannüma" adlı eserinden de anlaşılacağı üzere Ağlasun, XVII. yüzyılda da kaza statüsündedir. Kâtip Çelebi, 1632 yılında yazdığı bu eserinde "Ağlasan" olarak kaydetmiştir. Ağlasun kazası ile ilgili gözlemlerini şu şekilde anlatmaktadır: "Ağlasan, Isparta cenubunda bir kasaba ve kazadır. Dağ eteğinde bir tepenin üzerinde vâkidir. Garbî tarafı bağ ve bahçedir. Kurâ hisar gibi olmakla bir kapıdan işler, garba açılır. Yolu yokuştur, bağları içinde akarsuları vardır. Şehrin dahi çeşmeleri vardır. Camii ve hamam ve suk (çarşı) ve boyahanesi vardır" (Ağustos 2019) .

XIX. yüzyıl başlarında Ağlasun, Hamid sancağının 14 kazasından biridir (Y..PRK.HH, 1). Bu kazalar; Yalvaç, Karaağaç, Uluborlu, Eğirdir, Isparta, Afşar, Ağlasun, Ağros, Pavlu ve Cebel (Sütçüler), Keçiborlu, Barla, İncir pazarı, Hoyran ve Gönen'dir. Bu dönemde Ağlasun, ekonomik ve nüfus bakımından orta büyüklükte bir kazadır (NFS.d., 3869).

1831 yılı Nüfus Defteri[4] ve 1844-45 yılları Temettuat Defteri'ne baktığımızda, Konya eyaletinin Hamid sancağına bağlı Ağlasun kazasında; Sakarca, Hamam ve Yukarı isimlerinde 3 mahalle ve 14 köy mevcuttur (NFS.d.., 3237; NFS.d.., 3273; ML.VRD.TMT.d..., 9580: 2, 25, 49). 1867 Vilayet Nizamnamesi

[4] Nüfus defterleri üzerine yapılan çalışmalar için bkz: Kazım Kartal & Serpil Sevim Kartal, "H.1256/M.1840-41 Tarihli Müslüm Nüfus Defterlerine Göre Karahisar-ı Develi (Yeşilhisar) Kazası: Sosyo-ekonomik ve Demografik Yapısı", *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*, C. 2, Gece Akademi, Ankara 2018, s. 113-130; Kazım Kartal, "19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'da Bir Semt: Kuzguncuk", *Tidsad,* S.12, Eylül 2017, s. 381-395; Kazım Kartal, "Tanzimat Süresince Diyarbakır'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme (1847/1848)", ed. Oktay Bozan & Hakan Asan vd., *Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır,* C. 1, Manas Yay., Ankara 2019, s. 191-225; Kazım Kartal, & Mustafa Ali Uysal, "Cizye Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Diyarbakır'da Yaşayan Gayrimüslimlerin Demografik ve İktisadi Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme", ed. İbrahim Özcoşar, Ali Karakaş vd., *Osmanlıdan Günümüze Diyarbakır*, C. 1, Ensar Yay., İstanbul 2018, s.223-256; Kazım Kartal, & Mustafa Ali Uysal, "Tanzimat Öncesi İncir Kazasının Demografik Yapısı" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl: 6, Sayı: 81, Kasım 2018, s. 533-553; Kazım Kartal, "Malatya Sancağı İzolu Nahiyesi Kadıoğlu ve Pınarlı Karyelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı (1842-1843)" *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi* 2019, 2(4):256-264; Hava Selçuk, "Niğde'de İlk Nüfus Sayımı (23 Şevval 1246/6 Nisan 1831)", *The Journal of Academic Social Science Studies*, C. 6, 2013, ss. 1263-1294; İbrahim Yılmazçelik & Kazım Kartal, "XIX Yüzyılın Ortalarında Urfa'da Yaşayan Gayr-ı Müslümlerin Demografik ve İçtimai Yapısı Hakkında Bir değerlendirme", *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*, ed. Sait Erdal Dinçer, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban, C. 1, Gece Akademi, Ankara 2019, s. 195-207; Aziz Altı, "Nüfus Defterlerine Göre Pirevi (Hacı Bektaş Veli Tekkesi 1830-1846)", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 9, 2019, s. 77-98.

ile Ağlasun, Hamid sancağı, Burdur kazasına bağlı nahiye haline gelmiştir (Temurçin 2007: 50). 1868 yılı Konya Vilayet Salnamesinde Ağlasun, Konya vilayeti Hamid sancağına bağlı Burdur kazasının tek nahiyesidir ve Maa İncirli Ağlasun nahiyesi olarak kaydedilmiştir. Bu tarihte İncirli ile birlikte Ağlasun nahiyesinin mahalle ve köy sayısı 22, nüfusu 3412'dir (KVS, H.1285: 94). 1872 yılı salnamesinde Burdur'un, Hamid sancağından ayrılarak Konya vilayetine bağlı sancak olduğu ve Maa İncirli Ağlasun nahiyesinin Burdur sancağına (livasına) bağlı olduğu görülmektedir (KVS, H.1289: 52). Burdur´un 1879 yılına kadar Maa İncirli Ağlasun adıyla tek nahiyesi mevcuttur. 1879 yılı Konya Vilayet Salnamesine baktığımızda, artık "Maa İncirli" adının kaldırıldığı, Burdur sancağına bağlı Ağlasun nahiyesi olarak yazıldığı görülmektedir (KVS, H. 1285: 94; KVS, H. 1287: 51; KVS, H. 1290: 52; KVS, H. 1295: 75; KVS, H. 1296: 127; KVS, H. 1298: 53, 106). Bu tarihte Burdur'a bağlı nahiye sayısı ikiye yükseltilmiştir. Bu nahiyeler Ağlasun ve Kemerdir (KVS, H. 1298: 106). 1909 yılında Burdur´a bağlı nahiyelerin sayısı üçe yükselmiştir. Bunlar; Kemer, Ağlasun ve Bucak nahiyeleridir (İ.DH., 1475/1327; DH.MKT., 2854/92; DS, H. 1327: 754; DS, R. 1326: 706).

1886 yılı Konya Vilayet Salnamesinde Ağlasun nahiyesi hakkında şu bilgiler verilmektedir: "Nahiye-i merkûmede Kestel karyesinde azim bir cebel ve bir de göl ve yirmi dokuz oda yani misafirhane ve yirmi üç dakik değirmeni ve üç tekye ve iki dükkan ve bir medrese ve bir han ve bir hamam ve yüz yetmiş iki çeşme ve otuz dört sıbyan mektebi ve yirmi üç cami ve on üç mescid vardır. Nefs-i Ağlasun'un bir saat mesafesinde Bodurum tabir olunur bir mahal olup orada pek çok âsâr-ı atîka bulunduğundan ecnebiden bazı zevat mahall-i mezkurun resmini ahz ve âsâr-ı merkumenin hatlarını muayene ve tahrir etmektedirler. Nahiye-i mezkurenin Dere karyesi civarında İncir Hanı namıyla kârgir bir bina-i kadim olup sancağın mahsulât-ı öşriyyesini istiab edecek derecede ise de ne çare ki bina-yı mezkur harap olmaktadır (KVS, H. 1303: 272).

Ali Cevad, "Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı" adlı çalışmasında 19. yüzyıl sonlarında Ağlasun ile ilgili şu bilgileri vermektedir: "Ağlasun, Konya vilayetinin Burdur sancağında merkez kazasına mülhak büyük bir nahiye merkezidir. Karyenin mevkii merkez livanın altı saat kadar şarkında ve Aksu tevabiinden biri üzerinde vâki olup 1700 nüfusu müştemildir. Nahiye: 25 karye ve 4542 nüfusu, 1896 haneyi, 25 sıbyan mektebi, 16 cami ve mescit, 20 kadar değirmen ve 150 dükkânı muhtevidir (Ali Cevad 1313: 17)."

Tablo 1. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 (Hicri 1259) Yılında Ağlasun Kazasına Bağlı Köylere İskân Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu (NFS.d., 3271: 88-98)

Köy	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Hane Başına Düşen Kişi Sayısı
Mamak	3	9	3

Kayaş	5	13	2.6
Çeltikçi	3	7	2.33
Karaevli	5	21	4.2
Arvallı	4	15	3.75
Çebiş	6	22	3.66
TOPLAM	**26**	**87**	**3.34**

1843 yılında merkezi hükümet tarafından Ağlasun kazasına yerleştirilen Yörükler toplamda 26 hane olarak tespit edilip 87 erkek nüfus olduğu gözlenmiştir. Toplamda hane başına düşen kişi sayısının 3.34 olduğu görülmektedir. Hane sayısı ve buna bağlı olarak erkek nüfusun en fazla olduğu köy ise Çebiş köyüdür. Hane başına nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu köyün Arvallı olduğunu söylemek mümkündür.

Ömer Lütfi Barkan'ın "hane" deyimi (Koç 2013: 177-202) çalışmasına göre değerlendirdiğimizde hane başına ortalama 5 kişi alırsak Mamak köyünde 15, Kayaş köyünde 25, Çeltikçi 15, Karaevli 25, Arvallı 20, Çebiş 30 olup, toplamda yaklaşık 130 kişi bulunmaktadır.

Mamak Köyü

Tablo 2. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Mamak Köyüne İskân Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu ile Fiziki Özellikleri (NFS.d., 3271: 88)

Karye-i Mamak Tabi-i Kaza-i Ağlasun, Aşiret-i Sarıkeçili Yörükleri

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	3	- Orta boylu ak sakallı Hacı Mustafa veled-i Halil - Kara sakallı Halil - Kara bıyıklı Ali
2	2	- Orta boylu kara sakallı İbrahim veled-i Ali
3	4	- Orta boylu kara sakallı Halil veled-i İsmail - Kara sakallı Ahmed

Tabloda görüldüğü gibi Mamak köyünde ekonomik refah seviyesinin iyi olduğunu ve tarıma elverişli arazilerinin olduğunu, Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin buraya iskân edilmesinden anlayabiliriz. Zira bahsettiğimiz

gibi Yörüklerin hayatlarını idame etmeleri için geniş otlakların ve hayvancılığa uygun coğrafi yapısının olması gerekmektedir. 1843 tarihli nüfus defteri kayıtlarında 3 hane olduğu ve toplam 9 nüfusluk Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin buraya iskân edildiği görülmektedir. En kalabalık hane 4 kişilik erkek nüfus ile 3 numaralı hanedir. Fiziki özellik olarak değerlendirdiğimizde genellikle orta boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı kişilerin bulunduğu, bıyık olarak ise 1 tane kara bıyıklı kişinin olduğu görülmektedir.

Çeltikçi Köyü

Tablo 3. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Çeltikçi Köyüne İskan Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu ile Fiziki Özellikleri (NFS.d., 3271: 93)

Karye-i Çeltikçi Tabi-i Kaza-i Ağlasun Maa İncir, Aşiret-i Sarıkeçili

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	2	- Orta boylu kır sakallı Mustafa veled-i Mehmed - Kara bıyıklı Mehmed
2	2	- Orta boylu kara sakallı Mehmed veled-i Ali Hoca - Kara bıyıklı Halil
3	3	- Orta boylu kara sakallı Ali veled-i Mustafa - Kara bıyıklı Mehmed

Arşiv belgelerine göre Çeltikçi köyü, 1792 ve 1796 tarihlerinde Hamid sancağına tabi Ağlasun kazası dâhilinde Çeltikçi çiftliği olarak kaydedilmiştir (C..DH., 6634; AE.SSLM.III, 12280). Çeltikçi 1839 tarihinde Ağlasun'a tabi karye olarak geçmektedir (EV.BRT, 15). 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine göre 1843 yılında Çeltikçi, Ağlasun'a bağlı köy statüsünü devam ettirmiştir. 1864 tarihinde Ağlasun'a bağlı Çeltikçi çiftliği olarak arşiv belgelerinde kaydedilmiştir (A.MKT.MHM, 48). İncelemiş olduğumuz nüfus defterinde ise bu karyeye Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin iskân edildiğini görmekteyiz. Toplamda 7 kişinin Çeltikçi köyüne yerleştirildiği görülmektedir. En kalabalık hane 3 kişilik erkek nüfus ile 3 numaralı hanedir. Fiziki özellik olarak değerlendirdiğimizde genellikle orta boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı kişilerin bulunduğu, bıyık olarak ise kara bıyıklı kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Çebiş Köyü

Tablo 4. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Çebiş Köyüne İskan Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu ile Fiziki Özellikleri (NFS.d., 3271: 97-98)

Karye-i Çebiş Tabi-i Kaza-i Ağlasun Maa İncir, Aşiret-i Sarıkeçili

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	5	- Uzun boylu kara sakallı İsmail veled-i İbrahim - Ter bıyıklı Mehmed - Kara bıyıklı İbrahim
2	3	- Orta boylu kara bıyıklı Ali veled-i Musa - Kara bıyıklı Ömer
3	2	- Orta boylu kara sakallı Telli Musa veled-i Ali
4	2	- Orta boylu Ali veled-i Musa - Kara bıyıklı Osman
5	3	- Uzun boylu ak sakallı … veled-i Mustafa - Kara bıyıklı Mustafa - Kara bıyıklı Mehmed
6	7	- Uzun boylu ak sakallı Mustafa Hoca veled-i Abdullah - Kara bıyıklı Mustafa - Kara sakallı Kara Hüseyin oğlu Mustafa veled-i Ali

Çebiş karyesi, 1811 tarihli arşiv belgesinde "Isparta'da Ağlasun kazasına bağlı Cebiş karyesi" olarak geçmekte ve Çebiş köyündeki Hasan Çavuş Camii hitabet görevinin Hafız Yusuf Halife'ye verildiği görülmektedir (HAT, 1514/9). İncelemiş olduğumuz nüfus defterinde ise Çebiş köyüne Sarıkeçili aşireti Yörüklerinden, 6 hanede 22 yörük iskana tabi tutulmuştur. En kalabalık hane 7 kişilik erkek nüfus ile 6 numaralı hanedir. Fiziki özellik olarak değerlendirdiğimizde genellikle orta boylu ve uzun boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı kişilerin bulunduğu, bıyık olarak ise kara bıyıklı kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Kayaş Köyü

Tablo 5. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Kayaş Köyüne İskan Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu ile Fiziki Özellikleri (NFS.d., 3271: 91-92)

Karye-i Kayaş Tabi-i Kaza-i Ağlasun Maa İncir, Sarıkeçili Aşireti Yörükleri

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	4	- Orta boylu kara sakallı Hacı Mustafa veled-i İbrahim
2	1	- Orta boylu kara sakallı Ömer veled-i İbrahim
3	3	- Orta boylu kır sakallı Nasuh veled-i Musa
4	2	- Orta boylu kara sakallı Yusuf veled-i Musa
5	3	- Orta boylu ak sakallı Mustafa veled-i Mehmed

3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 yılında Sarıkeçili aşiretinden, 5 hane olmak üzere toplamda 13 kişinin Kayaş köyüne iskan edildiği görülmektedir. En kalabalık hane 4 kişilik erkek nüfus ile 1 numaralı hanedir. Fiziki özellik olarak değerlendirdiğimizde genellikle orta boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı kişilerin bulunduğu görülmektedir.

Arvallu (Arvallı) Köyü

Tablo 6. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Arvallı Köyüne İskân Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu ile Fiziki Özellikleri (NFS.d., 3271: 95-96)

Karye-i Arvallı Tabi-i Kaza-i Ağlasun Maa İncir, Sarıkeçili Aşireti Yörükleri

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	6	- Orta boylu kara sakallı Mehmed veled-i Hasan Hoca - Kara sakallı Halil - Kara bıyıklı İbrahim veled-i Hasan Hoca
2	1	- Orta boylu kara sakallı …. Hasan
3	6	- Orta boylu ak sakallı Mustafa veled-i Musa - Kara sakallı Musa - Kara sakallı Halil - Kara bıyıklı İbrahim

4	2	- Orta boylu kara sakallı Hüseyin veled-i Hasan - Ter bıyıklı İsmail

3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 yılında Arvallu'nun, Ağlasun'a tabi köy statüsünde olduğu görülmektedir. Aynı şekilde 1888 yılındaki arşiv belgelerine baktığımızda Burdur sancağı Ağlasun nahiyesine tabi köy olarak kayıtlarda yer almaktadır (ŞD., 6). 1843 yılına ait incelediğimiz nüfus defterinde Sarıkeçili aşiretinden, 4 hane olmak üzere toplamda 15 kişinin bu köye iskân edildiği görülmektedir. En kalabalık haneler 6'şar kişilik erkek nüfus ile 1 ve 3 numaralı hanelerdir. Fiziki özellik olarak değerlendirdiğimizde genellikle orta boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı kişilerin bulunduğu, bıyık olarak ise kara bıyıklı kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Karaevli Köyü

Tablo 7. 3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine Göre 1843 Yılında Ağlasun Kazası Karaevli Köyüne İskan Olunan Yörük Aşiretlerinin Hane ve Nüfusu (NFS.d., 3271: 94-95)

Karye-i Karaevli Tabi-i Kaza-i Ağlasun Maa İncir, Sarıkeçili Aşireti Yörükleri

Hane	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	Fiziki Özellik
1	3	- Orta boylu ak sakallı Musa veled-i Mustafa - Kara sakallı Mustafa veled-i Mustafa
2	3	- Orta boylu ak sakallı Mustafa veled-i Hasan - Kara bıyıklı Ali - Ter bıyıklı Hasan
3	3	- Orta boylu ak sakallı Murtaza veled-i Mehmed
4	7	- Orta boylu kara sakallı Mehmed veled-i Mehmed - Kara bıyıklı Hasan
5	5	- Uzun boylu kara sakallı Musa veled-i Halil - Kara bıyıklı Musa - Kara bıyıklı Mehmed

3271 Numaralı Müslim Nüfus Defterine göre 1843 yılında ise Sarıkeçili aşiretinden, 5 hane olmak üzere toplamda 21 kişinin Karaevli köyüne iskân edildiği görülmektedir. En kalabalık hane 7 kişilik erkek nüfus ile 4 numaralı hanedir. Fiziki özellikleri orta boylu, uzun boylu, kara sakallı, kara bıyıklı ve ter bıyıklı olarak belirtilmiştir. Genellikle orta boylu kişilerin fazla olduğu, sakal olarak ise en çok kara sakallı ve ak sakallı kişilerin bulunduğu, bıyık olarak ise kara bıyıklı kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Tahrirde Kaydı Olmayanlar

Tablo 8. 3276 Numaralı İcmal Defterine Göre 1847 Yılında Ağlasun Kazası Köylerindeki Tahrirde Kaydı Olmayanlar (NFS.d., 3276: 1/f)

Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Ürkütlü	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Kayaş	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Mamak	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Çeltikçi	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Karaevli	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Arvallı	1
Aşiret-i Sarıkeçili sakin-i karye-i Çebiş	1
Toplam	7

Tabloya bakıldığında toplamda 7 köydeki aşiret sayılarından bahsedilmektedir. Ayrıca tahrirleri yapıldığında kayıtlı olmadıkları belirtilmiştir. Bunlar Çebiş, Arvallı, Karaevli, Çeltikçi, Mamak, Kayaş ve Ürkütlü köylerinde bulunan Sarıkeçili aşiretleri olarak kaydedilmiştir. Müslüman nüfusu olarak 4 mahalle, 8 köy[5] ve 5 çiftlik olduğu, kasabada 276 hane, köylerde 574 hane olmak üzere toplamda 850 hanenin bulunduğu belirtilmiştir (NFS.d., 3276: 1/f).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin yüzyıllarca ayakta durması, ortaya koyduğu merkeziyetçi yönetim şeklinden gelmektedir. Devlet klasik dönemde vergileri düzenli bir şekilde toplamış, halkı ise adil bir yönetim şekliyle yönetmiştir. Bünyesinde varlığını sürdüren ahalinin nüfus miktarı, bu nüfusun etnik kökene ve dine göre dağılımı ile kültürel ve ekonomik özellikleri merak konusu olmuş ve bu yönüyle araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar için kullanılan kaynaklar ise, Osmanlı döneminde halkın mali ve askeri durumunu ölçmek amacıyla hazırlanmış olan defterler olmuştur. Klasik Osmanlı'da tutulan defter çeşitlerine baktığımızda; Mühimme defterleri, Ahkam defterleri, Avarız ve Cizye defterleri, Tahrir defterleri Klasik Osmanlı toplum yapısını, demografik ve kültürel yapısını ortaya koyan arşiv belgelerindendir. XIX. yüzyılda ise Osmanlı devletinin sosyal, ekonomik ve toplum yapısını ortaya koymak için başvurulan arşiv kaynakları; Ahkam defterleri, Mühimme defterleri, Cizye defterleri, Muhasebe defterleri, Temettuat defterleri ve 1831 yılında modern nüfus sayımlarının yapılıp kaydedildiği Nüfus defterleri olmuştur. Osmanlı devleti yöneticilerinin bu sayımları yapmasının nedeni ülkenin nüfus

[5] Mahalle adları belirtilmemiştir.

sayısını ortaya koymaktan öte askere alınacak kişi sayısı ve devletin kasasına girecek toplam vergi miktarı hakkında bilgi sahibi olmaktı. Ancak yapılan nüfus sayımlarının düzenli bir şekilde bu defterlere kaydedilmesi XIX. yüzyıl Osmanlı toplum, nüfus ve etnik yapısı hakkında bizlere sağlıklı bilgiler vermesi açısından da önem arz etmektedir. Nüfus defterlerinin önemli olması nedeniyle çalışmamızda arşiv kaynağı olarak 1843 tarihli Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi 3271 numaralı *Konya eyaleti, Hamidili (Hass-ı Terkemiş) sancağı, Burdur (Terkemiş), Gölhisar(-ı Hamid), Tefenni, Kemer-i Hamid, Karaağaç-ı Gölhisar, Irla ve Yavice, Isparta, Ağlasun ve İncir, Gönen, Keçiborlu, Eğirdir, Ağros, Karaağaç-ı Yalvaç, Hoyran, Yalvaç kazası, Müslim defterini* kaynak olarak ele alıp Sarıkeçili aşireti Yörükleri hakkında değerlendirme yaptık. Elde edilen bilgilere göre; 1843 tarihli nüfus sayımının yapıldığı dönemde Ağlasun'a bağlı köylere yerleştirilen Sarıkeçili aşireti Yörüklerinin sosyal, iktisadi ve demografik konumu ile ilgili bilgiler içerdiği görülmüştür. Sarıkeçili aşireti Yörüklerinden Ağlasun merkez ve köylerine toplam 26 hane olmak üzere 87 erkek nüfus kaydedildiği ortaya konulmuştur. Bu hanelerde ve köylerde yaşayan kişilerin meslekleri ise tarım ve hayvancılıktır. Mamak 3, Kayaş 5, Çeltikçi 3, Karaevli 5, Arvallı 4, Cebiş 6 hane olarak kaydedilmiştir. Kaydedilen erkek nüfus ise 87 kişidir. Kadınlar dâhil edecek olursak ortalama 174 kişinin Ağlasun merkez ve köylerine yerleştirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 1847 yılında yapılan tahrirde kaydı olmayan 7 kişinin olduğu ve bunların ise Ürkütlü, Kayaş, Mamak, Çeltikçi, Karaevli, Arvallı ve Çebiş köylerinde bulunduğu nüfus defteri kayıtlarında belirtilmiştir.

Kaynakça / Reference

AK, Mehmet (2012). *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

ALİ CEVAD (1313). *Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı*, Kısm-ı Evvel, Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası.

Ali Emiri Mahmud II (AE.SMHD.II.), no:1536.

Ali Emiri Selim III (AE.SSLM.III), no:12280.

ALTI, Aziz (2019). "Nüfus Defterlerine Göre Pirevi (Hacı Bektaş Veli Tekkesi 1830-1846)", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergis*i, S. 9: ss. 77-98.

BAZIN, Marcel (1989). "Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti", çev. Hamdi Kara, *Production Pastorale et Société*, S. 20, Fransa, ss. 323-350.

Burdur 1973 İl Yıllığı, (1974). Ankara.

Cevdet Dahiliye (C..DH), no: 6634.

Cevdet Zabtiye (C..ZB), no:2428.

Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT), 2854/92.

Devlet Salnamesi (DS): H. 1327, R. 1326.

DOĞAN, Mehmet Sait ve Cihangir DOĞAN (2006). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", *Sosyoloji Dergisi*, C. 3, S. 13: ss.15-29.

DULKADİR, Hilmi (1993). "Sarıkeçililer", *II. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, ss. 481-488, Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.

ERÖZ, Mehmet (1991). *Yörükler*, İstanbul: *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*.

Evkâf Beratlar (EV.BRT), no:15.

Hatt-ı Hümayun (HAT), 1514/9.

İbnülemin Dahiliye (İE.DH), 30/2709.

İrâde - Dahiliye (İ.DH), 1475/1327.

KARACA, Behset (2015). "XV ve XVI. Yüzyıllarda Ağlasun Kazası", *I. Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (ed. Şevkiye Kazan Nas), C. II, 4-6 Mart 2015, ss. 919-950, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları.

KARTAL, Kazım (2017). "19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'da Bir Semt: Kuzguncuk", *Tidsad*, S. 1: , ss. 381-395.

KARTAL, Kazım (2019b). "Malatya Sancağı İzolu Nahiyesi Kadıoğlu ve Pınarlı Karyelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı (1842-1843)", *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(4): ss. 256-264.

KARTAL, Kazım ve Mustafa Ali UYSAL (2018). "Cizye Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Diyarbakır'da Yaşayan Gayrimüslimlerin Demografik ve İktisadi Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlıdan Günümüze Diyarbakır*, C. 1, ed. İbrahim Özcoşar, Ali Karakaş vd., ss. 223-256, İstanbul: Ensar Yayınları.

KARTAL, Kazım ve Mustafa Ali UYSAL (2018). "Tanzimat Öncesi İncir Kazasının Demografik Yapısı" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl 6, S. 81: ss. 533-553.

KARTAL, Kazım ve Serpil Sevim KARTAL (2018). "H.1256/M.1840-41 Tarihli Müslüm Nüfus Defterlerine Göre Karahisar-ı Develi (Yeşilhisar) Kazası: Sosyo-ekonomik ve Demografik Yapısı", ed. Kürşat Özdaşlı, Murat Cem Demir, Olcay Tire vd., *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*, C.2, ss. 113-130, Ankara: Gece Akademi Yayınları.

KARTAL, Kazım, (2019a). "Tanzimat Süresince Diyarbakır'ın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme (1847/1848)", *Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır,* ed. Oktay Bozan & Hakan Asan vd., C. 1, ss. 191-225, Ankara: Manas Yayınları.

KÂTİP ÇELEBİ (1732). *Kitâb-ı Cihannüma*, Matbaa-i Amire, İstanbul, Erişim Tarihi: 04.08.2019, (http://www.kitabicihannuma.com/Cihannuma_pdf/13-Cihannuma_601-650.pdf).

KOÇ, Yunus (2013). "Ömer Lütfi Barkan'ın Tarihsel Demografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları", *Bilig*, S. 65: ss. 177-202.

KOFOĞLU, Sait (1997). "Hamidoğulları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 15, ss. 471-476, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Konya Vilayet Salnamesi (KVS): H.1285, H. 1287, H. 1289, H. 1290, H. 1295, H. 1296, H. 1298, H. 1303.

Mühimme Defteri (A.DVNSMHM.d.), no: 25; 61; 126; 1556.

Nüfus Defteri (NFS.d.), 3237; 3271; 3273; 3869.

Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrak (A.MKT.MHM), no: 48.

Sadaret Müteferrik Evrakı (A.}M.) no:42.

SARI, Serkan (2008). *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

SELÇUK, Hava (2013). "Niğde'de İlk Nüfus Sayımı (23 Şevval 1246/6 Nisan 1831)", *The Journal of Academic Social Science Studies*, C. 6, S. 2: ss. 1263-1294.

SÜMER, Faruk (1999). *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

SÜMER, Faruk (2013). "Yörükler", *TDVİA*, C. 43, ss. 570-573, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Şûrâ-yı Devlet (ŞD.), no: 6.

TEMURÇİN, Kadir (2007). "Hamidâbâd Kazasında Nüfus (1831-1917)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, S. 1, ss. 45-64.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1995). *Çağdaş Türk Sosyolojisi*, İstanbul: Çizgi Yayınları.

UYSAL Mustafa Ali ve Kazım KARTAL (2018). *XIX. Yüzyılın ilk yarısında Ağlasun ve İncir Kazalarının, Sosyal ve İktisadi Yapısı (1830-1850)*, Ankara: Gece Akademi Yayınları.

Vâridât Muhasebesi Defterleri (ML.VRD.TMT.d), 9580.

YALMAN (YALGIN), Ali Rıza (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yıldız Perakende Evrakı Hazine-i Hassa (Y..PRK.HH), no:1.

YILMAZÇELİK İbrahim ve Kazım KARTAL (2019). "XIX Yüzyılın Ortalarında Urfa'da Yaşayan Gayr-ı Müslümlerin Demografik ve İçtimai Yapısı Hakkında Bir değerlendirme", *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*, C. 1, ed. Sait Erdal Dinçer, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban, ss. 195-207, Ankara: Gece Akademi Yayınları.

Yurt Ansiklopedisi (1982). C. 3, İstanbul: Anadolu Yayıncılık.